

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.*

*Ефективна економіка. 2024. № 5.*

**DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.77>**

**УДК 355.61:336.13:351.72**

*Т. В. Череватий,*

*к. військ. н., доцент кафедри економіки та фінансового забезпечення,*

*Національний університет оборони України*

*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0866-295X>*

## **ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ З ПИТАНЬ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ**

*T. Cherevatyi,*

*PhD in Military Science, Associate Professor of the Department of Economics and  
Financial Support, National Defense University of Ukraine*

## **WAYS TO IMPROVE THE REGULATORY AND LEGAL FRAMEWORK ON DEFENSE PROCUREMENT ISSUES**

*Стаття присвячена дослідженню системи оборонних закупівель з метою пошуку шляхів підвищення ефективності використання обмежених фінансових ресурсів Державного бюджету України для забезпечення потреб оборони нашої Держави. Особливої актуальності це питання набуває враховуючи значне зростання потреб України у товарах, роботах та послугах оборонного призначення внаслідок широкомасштабного вторгнення російської федерації в Україну. У статті проведено критичний аналіз нормативно-правових актів з питань оборонних закупівель, як тих, які регулюють загальні підходи і принципи здійснення оборонних закупівель, так і*

*тих, що визначають особливості здійснення оборонних закупівель в період дії правового режиму воєнного стану. На підставі проведеного аналізу автором виявлено основні недоліки і прогалини системи регулювання оборонних закупівель, що дозволило сформулювати і обґрунтувати комплексні рекомендації щодо її удосконалення. У статті запропоновано авторське визначення поняття “оборонні закупівлі”, сформульовано рекомендації щодо удосконалення нормативно-правової бази з питань оборонних закупівель, зокрема щодо механізмів регулювання та контролю у цій сфері, порядку делегування повноважень державними замовниками тощо. Автор наголошує на важливості створення єдиного правового поля з питань публічних і оборонних закупівель, яке б сприяло спрощенню його сприйняття, формуванню єдиних підходів в питаннях закупівель і підвищенню загальної ефективності використання державних коштів. У статті підкреслено важливість адаптації українського законодавства з питань оборонних закупівель до стандартів і практик НАТО з метою забезпечення оперативної сумісності та пришвидшення майбутнього членства України в Альянсі. Отримані в ході роботи напрацювання є основою для подальшого дослідження ефективності системи оборонних закупівель і напрацювання шляхів її підвищення.*

*The article is dedicated to exploring the defense procurement system with the aim of finding ways to enhance the efficiency of using the limited financial resources of Ukraine's State budget to meet the defense needs of our state. This issue gains particular relevance considering the significant increase in Ukraine's needs for defense-related goods, works, and services due to the large-scale invasion by the Russian Federation. The paper conducts a critical analysis of the regulatory and legal acts related to defense procurement, including those that govern general approaches and principles of defense procurement as well as those that define the specifics of conducting defense procurement during the legal regime of martial law. Based on the analysis, the author identifies the main flaws and gaps in the system of regulating defense procurements, which has allowed for the formation and substantiation of comprehensive recommendations for its improvement. The article*

*proposes an author's definition of "defense procurements" and formulates recommendations for improving the regulatory and legal base concerning defense procurements, particularly regarding regulatory mechanisms and control in this sphere, and the process of delegating authority by state customers. The author emphasizes the importance of creating a unified legal field for public and defense procurements, which would facilitate easier understanding, the formation of unified approaches to procurement issues, and enhance the overall effectiveness of the use of state funds. The article highlights the importance of adapting Ukrainian legislation on defense procurements to NATO standards and practices to ensure operational compatibility and accelerate Ukraine's future membership in the Alliance. The findings from this work serve as a basis for further research into the effectiveness of the defense procurement system and the development of ways to enhance it.*

**Ключові слова:** оборонні закупівлі; нормативно-правова база з питань оборонних закупівель; товари, роботи і послуги оборонного призначення; воєнний стан; державний замовник; служба державного замовника.

**Keywords:** defense procurement; regulatory and legal framework on defense procurement matters; goods, works, and services of defense designation; martial law; state customer; state customer service.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** На сьогоднішній день, з урахуванням широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року в Україну російської федерації значно зросли потреби нашої держави в товарах, роботах і послугах оборонного призначення.

Обмеженість фінансових ресурсів держави та нестабільна політична ситуація у світі, що безпосередньо впливає на фінансову та військову підтримку України нашими партнерами, змушує нас якомога ефективніше використовувати наявні фінансові ресурси. За таких умов є необхідність у створенні якісної системи оборонних закупівель.

При цьому, стійкий запит на створення чіткої, зрозумілої, прогнозованої, ефективної і максимально прозорої системи закупівель для потреб оборони є в українському суспільстві як серед професійних закупівельників так і серед громадськості.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженню питань, пов'язаних з організацією та здійсненням оборонних закупівель, присвячували свою увагу як вітчизняні так і зарубіжні вчені. Голота О.П. в своїй роботі зосередилась на наданні авторського визначення поняття “система державних оборонних закупівель”, виокремленні елементів системи державних оборонних закупівель та встановленні взаємозв'язків між ними, формулюванні принципів та функцій зазначеної системи тощо [1]. Пацурія Н.Б. свою роботу присвятила нарративному аналізу еволюції законодавства України про публічні та оборонні закупівлі [2]. Група науковців Запорожець С.В., Жежерун Ю.В., Зелений П.В., Колесник В.О., Бритов Д.М. і Заєць М.Є. досліджували базові інституційно-методологічні підвалини функціонування системи оборонних закупівель у період дії правового режиму воєнного стану, провели аналіз змін нормативно-правового забезпечення здійснення оборонних закупівель, які відбулись за часів незалежності України [3]. Водночас, подальших досліджень потребує діюча нормативно-правова база України з питань оборонних закупівель з метою виявлення наявних в ній недоліків і прогалин, вироблення шляхів її удосконалення з урахуванням специфіки умов воєнного стану, а також інтеграційних процесів України.

**Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Метою статті є проаналізувати діючу нормативно-правову базу з питань оборонних закупівель в Україні, виявити в ній недоліки та прогалини і на підставі проведеного аналізу сформулювати і обґрунтувати рекомендації щодо її удосконалення.

**Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.** В умовах відбиття збройної агресії російської федерації максимально гостро постає питання забезпечення здійснення ефективних оборонних закупівель, що в свою чергу передбачає створення якісної нормативно-правової бази у цій сфері. Загальні правові

засади планування, порядок формування обсягів та особливостей здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони, а також порядок здійснення державного і демократичного цивільного контролю у сфері оборонних закупівель [4] визначено Законом України “Про оборонні закупівлі” з урахуванням норм Закону України “Про публічні закупівлі”.

При цьому, Порядок планування, формування, особливості розміщення, коригування оборонних закупівель, здійснення контролю та звітування про їх виконання, а також оприлюднення інформації про оборонні закупівлі (далі – Порядок № 363) затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 363, а Особливості здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану (далі – Особливості оборонних закупівель № 1275) - постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 р. № 1275 (далі – ПКМУ № 1275).

Аналіз цих та інших нормативно-правових актів, які регламентують порядок здійснення закупівель в Україні, дає підстави стверджувати про необхідність суттєвого доопрацювання правової бази з питань оборонних закупівель. Про це зокрема свідчить наступне.

Законом України “Про оборонні закупівлі” надано таке визначення оборонним закупівлям – це здійснення державним замовником закупівель *товарів, робіт і послуг, призначених для виконання державних програм у сферах національної безпеки і оборони*, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони [4].

При цьому, у пп. 24, 25 і 29 частини 1 статті 30 Закону України “Про оборонні закупівлі” наведено перелік *товарів, робіт і послуг оборонного призначення*.

Крім того, у частині 1 статті 2 Закону України “Про оборонні закупівлі” зазначено, що цей закон застосовується за умови закупівлі *товарів, робіт і послуг оборонного призначення*.

Таким чином, бачимо невідповідність визначення оборонних закупівель, наведеного в Законі України “Про оборонні закупівлі”, іншим наведеним вище нормам цього ж закону, оскільки у визначенні оборонних закупівель нормотворець акцентував увагу на закупівлі товарів, робіт і послуг, призначених для виконання державних програм у сферах національної безпеки і оборони. Водночас, інші норми закону говорять про закупівлю товарів, робіт і послуг саме оборонного призначення.

При цьому, у відповідності до частини 2 статті 9 Закону України “Про оборонні закупівлі” основою для планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення є потреби, пріоритети сектору безпеки і оборони, обсяги фінансових ресурсів, необхідних для їх задоволення, передбачені стратегіями, іншими стратегічними документами та державними програмами у сферах національної безпеки і оборони, розвиток складових сектору безпеки і оборони, зокрема оснащення їх сучасним озброєнням і військовою технікою, створення необхідних запасів матеріально-технічних засобів та необхідних для цього потужностей оборонно-промислового комплексу, реалізація інших заходів з посилення обороноздатності держави [4].

Враховуючи цю норму закону, оборонні закупівлі повинні бути спрямовані не тільки на виконання державних програм у сферах національної безпеки і оборони та гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони, а й на задоволення інших потреб у сфері безпеки і оборони.

У зв’язку з цим, на переконання автора визначення оборонних закупівель доцільно б було сформулювати наступним чином – це здійснення державним замовником закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони.

Водночас, статтею 1 Закону України “Про оборонні закупівлі” визначено, що служба державного замовника – суб’єкт господарювання, що належить до сфери управління державного замовника, або структурний підрозділ державного замовника, що уповноважується ним на здійснення закупівель та укладення державних контрактів (договорів) на закупівлю товарів, робіт і

послуг оборонного призначення та інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони [4]. Як видно з цього визначення, служба державного замовника **уповноважується на здійснення закупівель та укладення державних контрактів** (договорів). При цьому, уповноваження служби державного замовника на **виконання державних контрактів** (договорів) не передбачено, а іншими статтями цього закону чітких норм щодо повноважень і функцій служби державного замовника не визначено.

При цьому, відповідно до статті 7 Закону України “Про оборонні закупівлі” державний замовник має право уповноважувати на укладання державних контрактів (договорів) тільки в одному випадку, а саме: уповноважувати та в установленому законодавством порядку надавати відповідні довіреності суб’єкту господарювання, який належить до сфери його управління і якому надане право здійснювати закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом, укладати державні контракти (договори) за імпортом виключно для забезпечення власних потреб [4]. Інших прав щодо делегування повноважень, або уповноваження на виконання функцій державного замовника нормами Закону України “Про оборонні закупівлі” не передбачено.

Такий стан справ призводить до неоднозначного трактування норм законодавства і може мати наслідком визначення контролюючими органами делегування державними замовниками відповідних функцій службі державного замовника як порушення норм Закону України “Про оборонні закупівлі”.

Рекомендації щодо врегулювання зазначених невідповідностей наведено у Табл. 1.

Водночас, у відповідності до Порядку № 363 служба замовника – це суб’єкт господарювання, **який належить до сфери управління головного органу у сфері планування оборонних закупівель** та уповноважується ним на укладення договорів (контрактів) з виконавцями завдань та заходів оборонних закупівель [5].

# Таблиця 1. Рекомендації щодо удосконалення деяких норм Закону України

## “Про оборонні закупівлі”

| Передбачено Законом України “Про оборонні закупівлі”                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Пропонується                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| оборонні закупівлі – це здійснення державним замовником закупівель товарів, робіт і послуг, <i>призначених для виконання державних програм у сферах національної безпеки і оборони</i> , а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони.                                                                                                                         | оборонні закупівлі – це здійснення державним замовником закупівель товарів, робіт і послуг <i>оборонного призначення</i> , а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| служба державного замовника – суб’єкт господарювання, що належить до сфери управління державного замовника, або структурний підрозділ державного замовника, що уповноважується ним на здійснення закупівель та укладення державних контрактів (договорів) на закупівлю товарів, робіт і послуг оборонного призначення та інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони. | служба державного замовника – суб’єкт господарювання, що належить до сфери управління державного замовника, або структурний підрозділ державного замовника, що уповноважується ним на здійснення закупівель, укладення <i>та виконання</i> державних контрактів (договорів) на закупівлю товарів, робіт і послуг оборонного призначення та інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>Стаття 7.</b> Державний замовник у сфері оборони<br>1. Державний замовник:<br>здійснює планування оборонних закупівель, на підставі чого:<br>...<br><i>норма не передбачена.</i>                                                                                                                                                                                                                             | <b>Стаття 7.</b> Державний замовник у сфері оборони<br>1. Державний замовник:<br>здійснює планування оборонних закупівель, на підставі чого:<br>...<br><i>24) має право уповноважувати суб’єкта господарювання, який належить до сфери його управління і визначений службою державного замовника на здійснення закупівель, укладення та виконання державних контрактів (договорів) на закупівлю товарів, робіт і послуг оборонного призначення та інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| <i>норма не передбачена.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | <b>Стаття 7<sup>1</sup>.</b> Служба державного замовника у сфері оборони<br>1. Служба державного замовника у сфері оборони, уповноважена державним замовником у сфері оборони на здійснення закупівель, укладення <i>та виконання</i> державних контрактів (договорів) на закупівлю товарів, робіт і послуг оборонного призначення та інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони:<br>1) здійснює закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення;<br>2) укладає договори про закупівлю та державні контракти (договори);<br>3) забезпечує оплату відповідно до умов державних контрактів (договорів);<br>4) здійснює контроль якості товарів, робіт і послуг у разі встановлення їх відповідності вимогам законодавства та умовам державних контрактів (договорів) - забезпечує їх приймання;<br>5) за рішенням державного замовника у сфері оборони виконує інші заходи, необхідні для забезпечення виконання функцій, на які її уповноважено.<br>2. Порядок взаємодії державного замовника у сфері оборони із службою державного замовника щодо здійснення закупівель визначається державним замовником. |

Джерело: сформовано автором із використанням [4].

Як видно з наведеного, у Порядку № 363 ні найменування ні визначення служби державного замовника не відповідає нормам Закону України “Про оборонні закупівлі”.

Потребують доопрацювання на думку автора також і норми щодо організації і здійснення контролю у сфері оборонних закупівель. Зазначене питання врегульовано статтею 14 Закону України “Про оборонні закупівлі”, згідно якої:

1. Парламентський контроль у сфері оборонних закупівель здійснюється відповідно до законодавства України.

Контроль у сфері оборонних закупівель здійснюється відповідно до положень розділу III Закону України “Про національну безпеку України”.

2. Державні замовники, учасники закупівель і головні органи у сфері планування та здійснення оборонних закупівель повинні сприяти залученню громадськості до здійснення контролю у сфері оборонних закупівель відповідно до законів України “Про громадські об’єднання”, “Про звернення громадян”, “Про доступ до публічної інформації” і “Про інформацію” з дотриманням вимог, встановлених законодавством про державну таємницю.

3. Щоквартальний звіт про виконання оборонних закупівель оприлюднює головний орган у сфері планування оборонних закупівель на своєму офіційному веб-сайті протягом 30 календарних днів після отримання такого звіту від державних замовників, крім інформації про закриті закупівлі.

4. За зверненням комітету Верховної Ради України, до повноважень якого належать питання національної безпеки, оборони та розвідки, державний замовник надає вказану у зверненні інформацію, включаючи інформацію, що становить державну таємницю, про проведену закупівлю, державні контракти (договори) про закупівлю, укладені державним замовником (службою державного замовника, військовою частиною), протягом 10 робочих днів з дня надходження відповідного звернення [4].

В свою чергу, розділ III Закону України “Про національну безпеку України” регулює питання здійснення демократичного цивільного контролю за сектором безпеки і оборони, зокрема:

Президентом України;  
Верховною Радою України;  
Кабінетом Міністрів України;

Верховною Радою Автономної Республіки Крим, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

судами;

громадськістю.

Аналіз норм розділу III Закону України “Про національну безпеку України” свідчить про те, що в них зроблено акцент в більшій мірі саме на контролі за діяльністю органів сектору безпеки і оборони, зокрема щодо недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина, стану правопорядку в органах сектору безпеки і оборони, їх укомплектованості та оснащеності, готовності до виконання завдань за призначенням у мирний час та в особливий період тощо.

Водночас, ні Закон України “Про оборонні закупівлі” ні норми розділу III Закону України “Про національну безпеку України” на думку автора не регулюють належним чином питання організації та здійснення контролю безпосередньо оборонних закупівель. У зв’язку з цим, доцільно в Законі України “Про оборонні закупівлі” більш конкретно зазначити повноваження органів, які здійснюють контроль у сфері оборонних закупівель, а саме: Рахункової палати, Державної аудиторської служби України, Державної казначейської служби України тощо.

Також, позитивним на нашу думку було б впровадити в систему оборонних закупівель механізм моніторингу Державною аудиторською службою України процедур закупівель, аналогічний такому, який застосовується при здійсненні публічних закупівель.

Ще одним недоліком законодавства про оборонні закупівлі можна відзначити також і те, що в цій сфері не визначено уповноважений орган, як це передбачено у Законі України “Про публічні закупівлі”. Незважаючи на те, що Закон України “Про оборонні закупівлі” визначає два головних органи у сфері

оборонних закупівель (головний орган у сфері планування оборонних закупівель і головний орган у сфері здійснення оборонних закупівель) та унормовує їхні повноваження, на думку автора було б доцільно визначити і уповноважений орган у сфері оборонних закупівель, який би здійснював реалізацію державної політики у сфері оборонних закупівель, загальну координацію і регулювання у цій сфері.

Потребують доопрацювання і норми законодавства щодо оборонних закупівель під час дії правового режиму воєнного стану. Так, Законом України “Про оборонні закупівлі” в редакції до 09.09.2022 було врегульовано питання здійснення оборонних закупівель під час дії правового режиму воєнного стану в Україні, зокрема шляхом застосування такого виду закупівель як спрощений відбір без застосування електронної системи закупівель. В подальшому, Законом України “Про внесення змін до Закону України “Про публічні закупівлі” та інших законодавчих актів України щодо здійснення оборонних та публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану” від 16 серпня 2022 року № 2526-IX було внесено зміни до Закону України “Про оборонні закупівлі”, виключено з нього норму щодо спрощеного відбору без застосування електронної системи закупівель і встановлено, що на період дії правового режиму воєнного стану в Україні особливості здійснення публічних і оборонних закупівель визначаються Кабінетом Міністрів України. На виконання норм зазначеного закону Кабінетом Міністрів України було прийнято постанови від 12.10.2022 № 1178 і від 11.11.2022 № 1275 щодо особливостей здійснення на період дії правового режиму воєнного стану публічних і оборонних закупівель відповідно. Слід відмітити, що прийняття цих постанов загалом відіграло позитивну роль щодо забезпечення потреб держави у товарах, роботах та послугах в умовах воєнного стану. Водночас хочеться звернути увагу, що зазначені постанови Уряду встановлюють не особливості здійснення закупівель, а фактично визначають нові правила здійснення закупівель в умовах воєнного стану. Зазначене свідчить про самоусунення з цього процесу Верховної Ради України, як головного

законодавчого органу нашої Держави, і нівелює його роль в процесах врегулювання питань здійснення закупівель в умовах воєнного стану.

При цьому, вищезазначені зміни до Закону України “Про оборонні закупівлі” викладали статтю 30 цього закону в новій редакції, яка передбачала, що особливості здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану визначаються Кабінетом Міністрів України із забезпеченням захищеності державних замовників від воєнних загроз [6].

На виконання зазначеної норми Закону України “Про оборонні закупівлі” Кабінетом Міністрів України 11 листопада 2022 р. було прийнято ПКМУ № 1275, якою затверджено Особливості оборонних закупівель № 1275, які встановлюють порядок та умови здійснення оборонних закупівель для державних замовників у сфері оборони, служб державного замовника, а також військових частин, організацій (установ, закладів), що уповноважуються рішенням державного замовника у сфері оборони на здійснення закупівель та укладення державних контрактів (договорів), із забезпеченням захищеності державних замовників від воєнних загроз на період дії правового режиму воєнного стану [7]. Таким чином, Особливості оборонних закупівель № 1275 покликані регулювати питання оборонних закупівель виключно на період дії правового режиму воєнного стану.

Водночас, пунктами 93-94 Особливостей оборонних закупівель № 1275 передбачено вимогу щодо оприлюднення частини відомостей, зазначених у звіті про результати проведення закупівлі, а також державного контракту (договору), додатків та змін до нього протягом 30 днів з дати закінчення або скасування воєнного стану.

Таким чином, як в Законі України “Про оборонні закупівлі” так і в Особливостях оборонних закупівель № 1275 потребує уточнення строк, на який визначаються зазначені особливості, а саме: особливості здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану ***та протягом 30 днів з дати його закінчення або скасування.***

Крім того, постановою Кабінету Міністрів України від 9 лютого 2024 р. № 131 внесено зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 12.10.2022

№ 1178 “Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування” (далі – ПКМУ № 1178), якими заборонено здійснювати публічні закупівлі у фізичних та юридичних осіб ісламської республіки іран, а також товарів походженням з ісламської республіки іран. На думку автора аналогічні зміни доцільно внести і до ПКМУ № 1275.

Окремо хочеться акцентувати увагу на тому, що сфера закупівель на сьогоднішній день врегульована в Україні двома законами: Законом України “Про публічні закупівлі” і Законом України “Про оборонні закупівлі”. При цьому, Закон України “Про оборонні закупівлі” містить значну кількість посилань на норми Закону України “Про публічні закупівлі”, зокрема в частині визначення термінів, застосування ряду процедур закупівель, кваліфікаційних критеріїв, порядку оскарження процедур закупівель тощо. На думку автора, наявність двох різних законів з питань закупівель не сприяють виробленню єдиних, чітких і прозорих підходів у цій сфері, ускладнюють їх сприйняття і правильне використання.

Таким чином, аналіз вищенаведених нормативно-правових актів дає можливість зробити висновок про недосконалість нормативно-правової бази з питань оборонних закупівель та необхідність її удосконалення.

При цьому, удосконаленню нормативно-правової бази з питань оборонних закупівель, на думку автора, буде сприяти реалізація наступних рекомендацій:

1. Уточнити визначення оборонних закупівель, наведене в Законі України “Про оборонні закупівлі”, зазначивши, що це здійснення державним замовником закупівель товарів, робіт і послуг саме оборонного призначення та виключивши з нього формулювання щодо державних програм у сферах національної безпеки і оборони. З урахуванням зазначеного визначення оборонних закупівель буде звучати наступним чином – це здійснення державним замовником закупівель товарів, робіт і послуг оборонного

призначення, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони.

2. В Законі України “Про оборонні закупівлі” внормувати питання делегування функцій державного замовника службі державного замовника, а також визначити повноваження та функції служби державного замовника.

Привести визначення служби державного замовника в Порядку № 363 у відповідність до визначення, наведеного в Законі України “Про оборонні закупівлі”.

3. Уточнити норми законодавства щодо здійснення контролю у сфері оборонних закупівель, зокрема Рахунковою палатою, Державною аудиторською службою України, Державною казначейською службою України тощо.

Впровадити в систему оборонних закупівель механізм моніторингу Державною аудиторською службою України процедур закупівель, аналогічний такому, який застосовується при здійсненні публічних закупівель.

4. Визначити уповноважений орган у сфері оборонних закупівель, на якого покласти обов’язки щодо реалізації державної політики у сфері оборонних закупівель, здійснення загальної координації та регулювання у цій сфері, зокрема щодо розроблення і удосконалення нормативно-правових актів, аналізу функціонування системи оборонних закупівель, вивчення, узагальнення та поширення світового досвіду у цій сфері; надання роз’яснень (консультацій) з питань оборонних закупівель тощо.

5. Передбачити в Законах України “Про публічні закупівлі” і “Про оборонні закупівлі” загальні правила і процедури здійснення публічних і оборонних закупівель в період дії правового режиму воєнного стану в Україні, залишивши за Урядом право визначати лише деякі їх особливості.

6. В Законі України “Про оборонні закупівлі” і в ПКМУ № 1275 уточнити строк, на який визначаються особливості здійснення оборонних, а саме: особливості здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану та протягом 30 днів з дати його закінчення або скасування.

7. Внести зміни до ПКМУ № 1275, які будуть передбачати заборону здійснювати оборонні закупівлі у фізичних та юридичних осіб ісламської республіки іран, а також товарів походженням з ісламської республіки іран, як це передбачено в ПКМУ № 1178.

Вподальшому, з метою забезпечення єдиних, чітких і прозорих підходів у питаннях здійснення закупівель в Україні, на заміну Законів України “Про публічні закупівлі” і “Про оборонні закупівлі” доцільно було б прийняти один закон, який би регулював питання як публічних так і оборонних закупівель.

Крім того, значною мірою на якість оборонних закупівель могла б вплинути реалізація і інших заходів, зокрема:

1. Повноцінний запуск електронного реєстру учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів), який на сьогоднішній день фактично відсутній.

2. Впровадження системи професійної підготовки спеціалістів у сфері оборонних закупівель.

3. Забезпечення оптимального співвідношення між обмеженням доступу до певної інформації про оборонні закупівлі з метою забезпечення національної безпеки, а також захищеності державних замовників у сфері оборони та постачальників товарів, робіт і послуг оборонного призначення з одного боку і наданням достатньої інформації про оборонні закупівлі контролюючим органам і громадськості для забезпечення належного контролю за оборонними закупівлями з іншого.

4. Розробка і впровадження в діяльності державних замовників у сфері оборони і підпорядкованих їм установах та організаціях програми обліку наявності і руху майна, яка б дозволяла в режимі он-лайн надавати інформацію про наявність відповідних матеріально-технічних засобів як загалом за міністерство (управління, службу тощо), так і за кожен окремий підпорядкований підрозділ. Зазначене дозволить більш точно планувати потребу у відповідних товарах, роботах і послугах і, як наслідок, призведе до більш ефективного використання бюджетних коштів.

5. Забезпечити подальше реформування системи оборонних закупівель в частині узгодження її з практиками і стандартами НАТО, що дозволить забезпечити оперативну сумісність та сприятиме майбутньому членству України в Альянсі.

***Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.***  
Україна переживає нелегкі часи. І хоч війна ще триває, але уже зараз зрозуміло, що оборонні закупівлі потребують суттєвої трансформації.

Наявні на сьогодні норми щодо здійснення оборонних закупівель потребують доопрацювання як щодо усунення ряду існуючих в нормативній базі невідповідностей, так і з метою забезпечення подальшого удосконалення процедур і механізмів, що застосовуються під час організації і здійснення оборонних закупівель, зокрема щодо забезпечення належного рівня контролю за оборонними закупівлями, збільшення рівня конкурентності та недопущення корупційних проявів, підвищення ефективності оборонних закупівель тощо.

Сподіваємось, що запропоновані в дослідженні рекомендації сприятимуть удосконаленню нормативно-правової бази з питань оборонних закупівель, а правильно організовані (врегульовані) оборонні закупівлі не тільки забезпечать потреби сектору безпеки і оборони в умовах воєнного стану, а й стануть одним з ключових інструментів підтримки економічного зростання та розвитку нашої держави.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони дають конкретні рекомендації щодо удосконалення діючої на сьогоднішній день нормативно-правової бази з питань оборонних закупівель, які можуть бути реалізовані найближчим часом. Крім того, вони є базою для подальшого дослідження ефективності системи оборонних закупівель і напрацювання шляхів її підвищення.

## **Література**

1. Голота О. П. Система державних оборонних закупівель України: теоретичний аспект. Ефективна економіка. 2020. № 4. – URL:

<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7788> (дата звернення: 07.05.2024).  
DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.72.

2. Пацурія Н. Б. Еволюція законодавств а України про публічні та оборонні закупівлі від витоків до сьогодення: нарративний аналіз. – URL: <https://coordynata.com.ua/evolucion-zakonodavstva-ukraini-pro-publicni-ta-oboronni-zakupivli-vid-vitokiv-do-sogodenna-narrativnij-analiz> (дата звернення: 07.05.2024).

3. Запорожець, С., Жежерун, Ю., Зелений, П., Колесник, В., Бритов, Д., & Заєць, М. (2023). Трансформація системи оборонних закупівель під впливом потреб воєнного стану. Випробування та сертифікація, (2(2), 82-96. <https://doi.org/10.37701/ts.02.2023.10>.

4. Про оборонні закупівлі : Закон України від 17.07.2020 р. № 808-IX. Дата оновлення: 16.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20/ed20240316#Text> (дата звернення: 10.05.2024).

5. Порядок планування, формування, особливості розміщення, коригування оборонних закупівель, здійснення контролю та звітування про їх виконання, а також оприлюднення інформації про оборонні закупівлі : постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 363. Дата оновлення: 20.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2024).

6. Про внесення змін до Закону України “Про публічні закупівлі” та інших законодавчих актів України щодо здійснення оборонних та публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану : Закон України від 16.08.2022 р. № 2526-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2526-20#Text> (дата звернення: 10.05.2024).

7. Особливості здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2022 р. № 1275. Дата оновлення: 06.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#n193> (дата звернення: 10.05.2024).

8. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. Дата оновлення: 19.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 10.05.2024).

9. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 10.05.2024).

10. Про затвердження особливостей здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2022 р. № 1275. Дата оновлення: 06.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#n193> (дата звернення: 10.05.2024).

11. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 р. № 1178 Дата оновлення: 09.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2024).

12. Питання оборонних закупівель : постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 363 Дата оновлення: 20.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2024).

13. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2022 р. № 1178 : постанова Кабінету Міністрів України від 09.02.2024 р. № 131 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2024-%D0%BF#n2> (дата звернення: 10.05.2024).

## References

1. Holota, O. P. (2020), “The system of state defense procurements of Ukraine: Theoretical aspect”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7788> (Accessed 07 May 2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.72.

2. Patsuria, N. B. (2023), “Evolution of the legislation of Ukraine on public and defense procurements from the origins to the present: A narrative analysis”, available at: <https://coordynata.com.ua/evolucia-zakonodavstva-ukraini-pro-publicni-ta-oboronni-zakupivli-vid-vitokiv-do-sogodenna-narrativnij-analiz> (Accessed 07 May 2024).

3. Zaporozhets, S., Zhezherun, Yu., Zelenyi, P., Kolesnyk, V., Brytov, D., & Zaiets, M. (2023), “Transformation of the defense procurement system under the influence of the needs of the martial law”, *Vyprobuvannia ta sertyfikatsiia*, [Online], vol. 2(2), pp. 82-96. <https://doi.org/10.37701/ts.02.2023.10>.

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine “On Defense Procurements”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20/ed20240316#Text> (Accessed 10 May 2024).

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution “On the Procedure of Planning, Formation, Specifics of Placement, Adjustment of Defense Procurements, Execution Control and Reporting, and Disclosure of Information on Defense Procurements”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2021-%D0%BF#Text> (Accessed 10 May 2024).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “On Amendments to the Law of Ukraine "On Public Procurements" and Other Legislative Acts of Ukraine Concerning the Conduct of Defense and Public Procurements During the Period of Martial Law”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2526-20#Text> (Accessed 10 May 2024).

7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), Resolution “On the Specifics of Conducting Defense Procurements During the Period of Martial Law”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#n193> (Accessed 10 May 2024).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “On Public Procurements”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (Accessed 10 May 2024).

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine “On National Security of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Accessed 10 May 2024).

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), Resolution “On Approval of the Specifics of Conducting Defense Procurements During the Period of Martial Law”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#n193> (Accessed 10 May 2024).

11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), Resolution “On Approval of the Specifics of Conducting Public Procurements of Goods, Works and Services for Clients Specified by the Law of Ukraine "On Public Procurements" During the Period of Martial Law in Ukraine and Within 90 Days After Its Termination or Cancellation”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text> (Accessed 10 May 2024).

12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution “On Defense Procurement Issues”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2021-%D0%BF#Text> (Accessed 10 May 2024).

13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024), Resolution “On Amendments to the Resolution of October 12, 2022, No. 1178”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/131-2024-%D0%BF#n2> (Accessed 10 May 2024).

*Стаття надійшла до редакції 14.05.2024 р.*